

Тема 3

ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1. Виконання договірних зобов'язань: поняття, вимоги. Порядок виконання умов договору.
2. Заміна осіб у договірному зобов'язанні: поняття, випадки обмеження.
3. Припинення договірних зобов'язань: підстави, порядок.
4. Загальна характеристика способів забезпечення виконання договірних зобов'язань у підприємстві (неустойка, порука, гарантія, завдаток, застава та притримання). Інші способи забезпечення виконання зобов'язань.

1. Виконання договірних зобов'язань: поняття, вимоги. Порядок виконання умов договору

Виконання зобов'язання – це вчинення боржником (зобов'язаної сторони) на користь кредитора (управленої сторони) певної дії або утримання від дії, яка становить предмет виконання зобов'язання. Загальні умови (засади) виконання будь-яких зобов'язань, закріплені в ст. 526 ЦК, передбачають, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Загальні принципи і умови виконання господарських зобов'язань, а також господарських договорів, врегульовані ст. ст. 193-198 ГК. Крім того, щодо господарських зобов'язань застосовуються положення ЦК з урахуванням особливостей, передбачених ГК.

Основний принцип виконання господарського зобов'язання, як зазначено у ст.193 ГК, це **принцип належного виконання**, тобто суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин повинні виконувати господарські зобов'язання належним чином відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання – відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться.

Кожна сторона повинна вжити усіх заходів, необхідних для належного виконання нею зобов'язання, враховуючи інтереси другої сторони та забезпечення загальногосподарського інтересу. Порушення зобов'язань є підставою для застосування господарських санкцій, передбачених ГК, іншими законами або договором. Застосування господарських санкцій до суб'єкта, який порушив зобов'язання, не звільняє цього суб'єкта від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, крім випадків, коли інше передбачено законом або договором, або управнена сторона відмовилася від прийняття виконання зобов'язання.

Управнена сторона має право не приймати виконання зобов'язання частинами, якщо інше не передбачено законом, іншими нормативно-правовими актами або договором, або не впливає із змісту зобов'язання.

Строк виконання має бути встановлений у зобов'язанні. Відповідно до ст. 530 ЦК якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений вказівкою на подію, яка неминуче має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події. Якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає із договору або актів цивільного законодавства.

Зобов'язана сторона має право виконати зобов'язання достроково, якщо інше не передбачено законом, іншим нормативно-правовим актом або договором, або не впливає із змісту зобов'язання. Зобов'язана сторона має право відмовитися від виконання зобов'язання у разі неналежного виконання другою стороною обов'язків, що є необхідною умовою виконання. У деяких випадках право вимагати дострокового виконання зобов'язання надається кредиторіві. Так, кредитор юридичної особи, що припиняється шляхом злиття, приєднання, поділу та перетворення, може вимагати від неї не тільки припинення зобов'язання, а й дострокового його виконання (ч.1 ст.107 ЦК). Однак, не допускаються одностороння відмова від виконання зобов'язань, крім випадків, передбачених законом, а також відмова від виконання або відстрочка виконання з мотиву, що зобов'язання другої сторони за іншим договором не було виконано належним чином. Управнена сторона, приймаючи виконання господарського зобов'язання, на вимогу зобов'язаної сторони повинна видати письмове посвідчення виконання зобов'язання повністю або його частини (згідно ч.1 ст.545 ЦК – розписку).

Одним з елементів належного виконання зобов'язання є виконання його **належною особою**, хоча згідно ч.1 ст.194 ГК виконання господарського зобов'язання може бути покладено в цілому або в частині на третю особу, що не є стороною в зобов'язанні. Управнена сторона зобов'язана прийняти виконання, запропоноване третьою особою - безпосереднім виконавцем, якщо із закону, господарського договору або характеру зобов'язання не впливає обов'язок сторони виконати зобов'язання особисто. Неналежне виконання зобов'язання третьою особою не звільняє сторони від обов'язку виконати зобов'язання в натурі, крім випадків, передбачених ч.3 ст. 193 ГК.

Важливою умовою належного виконання господарського зобов'язання є **місце його виконання**. Відповідно до ст. 197 ГК господарське зобов'язання підлягає виконанню за місцем, визначеним законом, господарським договором, або місцем, яке визначено змістом зобов'язання.

У разі якщо місце виконання зобов'язання не визначено, зобов'язання повинно бути виконано: за зобов'язаннями, змістом яких є передача прав на

будівлю або земельну ділянку, іншого нерухомого майна – за місцезнаходженням будівлі чи земельної ділянки, іншого нерухомого майна; за грошовими зобов'язаннями – за місцезнаходженням (місцем проживання) управненої сторони на момент виникнення зобов'язання, або за її новим місцезнаходженням (місцем проживання) за умови, що управнена сторона своєчасно повідомила про нього зобов'язану сторону; за іншими зобов'язаннями – за місцезнаходженням (місцем проживання) зобов'язаної сторони, якщо інше не передбачено законом.

У разі відсутності управненої сторони, ухилення її від прийняття виконання або іншого прострочення нею виконання зобов'язана сторона за грошовим зобов'язанням має право внести належні з неї гроші або передати за зобов'язанням цінні папери до депозиту нотаріальної контори або приватного нотаріуса, які повідомляють про це управнену сторону. Внесення грошей (цінних паперів) до депозиту нотаріальної контори або приватного нотаріуса вважається виконанням зобов'язання.

Спосіб виконання зобов'язання – це порядок вчинення боржником дій, спрямованих на настання наслідків, що свідчать про належне виконання зобов'язання. За загальним правилом, спосіб виконання зобов'язання обумовлюється сторонами при його виникненні. Так, сторони можуть передбачити одноразове виконання зобов'язання у повному обсязі або допустити можливість періодичного його виконання частинами, зокрема, сплати грошових сум. Якщо виконання зобов'язання частинами не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту, кредитор, згідно зі ст. 529 ЦК, має право не приймати вказане виконання від боржника як таке, що не є належним виконанням.

Передбачена можливість існування зобов'язань з множинністю осіб на стороні управленої сторони (кредитора) або зобов'язаної сторони (боржника), а також з обох сторін. Зобов'язання з множинністю осіб поділяються на дольові, солідарні та субсидіарні.

Як вже було зазначено, стосовно виконання господарських договорів застосовуються загальні положення ЦК з урахуванням особливостей, передбачених ГК. Зокрема, на господарські договори поширюються такі інститути і категорії загального зобов'язального права, як загальні умови виконання зобов'язань (ст. ст. 526-545 ЦК) та забезпечення виконання зобов'язань (ст.ст.546-597 ЦК). Особливість виконання господарських договорів полягає в тому, що ці категорії та інститути певною мірою деталізуються ще й господарським законодавством про окремі види договорів.

2. Заміна осіб у договірному зобов'язанні: поняття, випадки обмеження

Якісно відрізняється від зобов'язань з множинністю осіб **заміна осіб** у зобов'язанні, тобто має місце заміна особи на стороні кредитора чи боржника.

Кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок:

- 1) передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги);
- 2) правонаступництва;
- 3) виконання обов'язку боржника поручителем або заставодавцем (майновим поручителем);
- 4) виконання обов'язку боржника третьою особою (ст. 512 ЦК).

У разі **відступлення права вимоги** (цесії) первісний кредитор, який передає своє право вимоги – цедент, а той кредитор, який приймає це зобов'язання – цесіонар. Цесія здійснюється шляхом правочину, за яким цедент передає цесіонару за правонаступництвом належні йому права вимоги згідно зобов'язання. За загальним правилом, обсяг та зміст зазначених прав, а також умови, на яких вони здійснюються, переходять до цесіонара від цедента на умовах, що існували до моменту укладення правочину. Згода боржника на проведення цесії не вимагається. Здійснивши цесію, цесіонар стає повноправним кредитором за зобов'язанням, а це означає, що він наділяється правом вимоги за цим зобов'язанням.

Вихід попереднього кредитора (цедента) із зобов'язання означає, що він припиняє бути стороною у зобов'язанні, а значить не відповідає перед цесіонаром за невиконання боржником свого обов'язку, окрім випадку, що він поручився за таке виконання. Окрім цього, цедент залишається відповідальним перед цесіонаром за недійсність переданої йому вимоги.

ГК стосовно цесії передбачає, що управнений суб'єкт господарського зобов'язання, якщо інше не передбачено законом, може передати другій стороні, за її згодою, належні йому за законом, статутом чи договором права на одержання майна від третьої особи з метою вирішення певних питань щодо управління майном або делегувати права для здійснення господарсько-управлінських повноважень. Передачу (делегування) таких прав може бути зумовлено певним строком (ст. 195 ГК).

Іншим випадком заміни осіб в зобов'язанні є **переведення боргу** (делегація). На відміну від цесії, тут має місце заміна не управомоченої, а зобов'язаної сторони. Наслідками переведення боргу є:

- а) вибуття первісного боржника із зобов'язання (звільнення його від боргу);
- б) вступ у зобов'язання нового боржника. При переводі боргу наявність згоди кредитора є обов'язковою (ст. 520 ЦК).

Заміна боржника також опосередковується певним правочином, форма якого залежить від форми правочину, яким опосередковується зобов'язання. Як і при цесії, новий боржник у зобов'язанні має право висунути проти вимоги кредитора всі заперечення, що ґрунтуються на відносинах між кредитором і первісним боржником (ст. 522 ЦК).

Заміна кредитора *не допускається* у зобов'язаннях, нерозривно пов'язаних з особою кредитора, зокрема у зобов'язаннях про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

3. Припинення договірних зобов'язань: підстави, порядок

Припинення зобов'язання – це погашення прав та обов'язків сторін, що складають його зміст, тобто в результаті припинення існування зобов'язання припиняються права та обов'язки як управленої сторони (кредитора), так і зобов'язаної сторони (боржника). Відносини щодо припинення господарських зобов'язань регулюються відповідними положеннями ЦК України (ст. ст. 598-609) з урахуванням особливостей, передбачених ГК України (ст. ст. 202-208).

Загальними умовами припинення господарських зобов'язань є: виконання, проведене належним чином; зарахування зустрічної однорідної вимоги або страхового зобов'язання; поєднання управленої та зобов'язаної сторін в одній особі; згода сторін; неможливість виконання та інші випадки, передбачені ГК або іншими законами.

Припинення господарського зобов'язання виконанням зобов'язання за домовленістю сторін, неможливістю виконання, ліквідацією юридичної особи регулюють ст. ст. 204, 205 ГК, ст. 609 ЦК, смертю фізичної особи – ст. 608 ЦК.

Господарське зобов'язання припиняється зустрічним виконанням зобов'язання, за якого сторони повинні виконувати свої обов'язки одночасно, якщо інше не встановлено договором, актами законодавства, не впливає із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту. Сторона, яка наперед знає, що вона не зможе виконати свого обов'язку, повинна своєчасно повідомити про це другу сторону. У разі невиконання однією із сторін у зобов'язанні свого обов'язку або за наявності очевидних підстав вважати, що вона не виконає свого обов'язку у встановлений строк (термін) або виконає його не в повному обсязі, друга сторона має право зупинити виконання свого обов'язку, відмовитися від його виконання частково або в повному обсязі. Якщо зустрічне виконання обов'язку здійснено однією із сторін, незважаючи на невиконання другою стороною свого обов'язку, друга сторона повинна виконати свій обов'язок.

Господарське зобов'язання може бути припинено *зарахуванням страхового зобов'язання*, якщо інше не впливає з закону або змісту основного чи страхового зобов'язання. Не допускається зарахування вимог, щодо яких за заявою другої сторони належить застосувати строк позовної давності і строк цей минув, а також в інших випадках, передбачених законом.

Господарське зобов'язання може бути розірвано сторонами. Так, сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором. Сторона договору, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду. У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання)

договору або у разі неoderжання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення суду. Якщо судовим рішенням договір змінено або розірвано, договір вважається зміненим або розірваним з дня набрання чинності даним рішенням, якщо іншого строку набрання чинності не встановлено за рішенням суду. Державний контракт підлягає розірванню у разі зміни або скасування державного замовлення, яким передбачено припинення дії контракту, з моменту, коли про це стало відомо сторонам зобов'язання. Наслідки розірвання державного контракту для його сторін визначаються відповідно до закону.

Також господарське зобов'язання може бути визнане *недійсним*: якщо не відповідає вимогам закону; вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства; укладено учасниками господарських відносин з порушенням хоча б одним з них господарської компетенції (спеціальної правосуб'єктності). Визнання господарського зобов'язання здійснюється судом на вимогу однієї із сторін зобов'язання або відповідного органу державної влади.

Недійсною також може бути визнана нікчемна умова господарського зобов'язання, яка самотійно або в поєднанні з іншими умовами зобов'язання порушує права та законні інтереси другої сторони або третіх осіб. Нікчемними визнаються, зокрема, такі умови типових договорів і договорів приєднання, що: виключають або обмежують відповідальність виробника продукції, виконавця робіт (послуг) або взагалі не покладають на зобов'язану сторону певних обов'язків; допускають односторонню відмову від зобов'язання з боку виконавця або односторонню зміну виконавцем його умов; вимагають від одержувача товару (послуги) сплати непропорційно великого розміру санкцій у разі відмови його від договору і не встановлюють аналогічної санкції для виконавця. Виконання господарського зобов'язання, визнаного судом недійсним повністю або в частині, припиняється повністю або в частині з дня набрання рішенням суду законної сили як таке, що вважається недійсним з моменту його виникнення. У разі якщо за змістом зобов'язання воно може бути припинено лише на майбутнє, таке зобов'язання визнається недійсним і припиняється на майбутнє.

Відповідно до ГК *наслідки* визнання господарського зобов'язання недійсним поділяються на дві групи, залежно від підстав недійсності: 1) вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то: а) за наявності наміру в обох сторін - у разі виконання зобов'язання обома сторонами - в доход держави за рішенням суду стягується все одержане ними за зобов'язанням, а у разі виконання зобов'язання однією стороною з другої сторони стягується в доход держави все одержане нею, а також все належне з неї першій стороні на відшкодування одержаного; б) за наявності наміру лише у однієї із сторін усе одержане нею повинно бути повернено другій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного стягується за рішенням суду в доход держави. 2) з інших підстав – кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні все одержане за зобов'язанням, а за

неможливості повернути одержане в натурі - відшкодувати його вартість грошима, якщо інші наслідки недійсності зобов'язання не передбачені законом.

4. Загальна характеристика способів забезпечення виконання договірних зобов'язань у підприємництві (неустойка, порука, гарантія, завдаток, застава та притримання).

Належне і реальне виконання господарських зобов'язань потребує відповідного забезпечення. Виконання господарських зобов'язань забезпечується:

1) заходами захисту прав, що передбачені законом або такі, що йому не суперечать;

2) заходами відповідальності учасників господарських відносин, передбаченими ГК, ЦК та іншими законами.

Загальним заходом, що стимулює боржника до виконання зобов'язань, є можливість стягнення збитків, однак така міра не завжди має необхідний практичний результат. За таких умов сторони договірних зобов'язань застосовують додаткові забезпечувальні заходи, які встановлюють не вигідні наслідки у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язань. Такі додаткові заходи у праві мають назву *способи забезпечення виконання зобов'язань*, до яких належать неустойка, порука, гарантія, завдаток, застава та при тримання (ст. ст. 546-597 ЦК).

Учасники зобов'язання можуть передбачити декілька видів забезпечення одночасно (наприклад, заставу та неустойку для забезпечення кредитного договору). Забезпечення може надаватися: боржником за основним зобов'язанням (неустойка, завдаток); третьою особою (порука, гарантія); боржником чи третьою особою (застава). Забезпечувальне зобов'язання має *акцесорний* (додатковий) щодо основного (забезпечуваного) зобов'язання характер: недійсність основного зобов'язання тягне за собою припинення забезпечувального зобов'язання і, навпаки, недійсність забезпечувального зобов'язання не тягне недійсності основного; забезпечувальне зобов'язання наслідуює долю основного зобов'язання при переході прав кредитора іншій особі (наприклад, при відступленні вимоги за основним зобов'язанням); припинення основного зобов'язання тягне також припинення забезпечувального. Отже, акцесорність означає, що забезпечувальне зобов'язання не існує само по собі, воно виникає для обслуговування конкретного зобов'язання і наслідуює його долю. Винятком з правила акцесорності забезпечувальних зобов'язань за ЦК є гарантія, сконструйована як самостійний, відірваний від конкретного основного зобов'язання спосіб забезпечення виконання зобов'язань.

Договір про спосіб забезпечення виконання зобов'язання повинен бути укладений у письмовій формі незалежно від форми основного зобов'язання, яке може виникнути з усного договору. Недодержання письмової форми тягне за собою недійсність правочину про встановлення забезпечення.

Певні способи забезпечення виконання зобов'язань одночасно визначаються як заходи цивільно-правової відповідальності. До них, зокрема, належать неустойка та завдаток, стягнення яких можливе лише при наявності вини боржника.

Неустойка – це грошова сума або інше майно, яке боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання. Предметом неустойки може бути грошова сума, рухоме і нерухоме майно.

Різновидами неустойки є:

1) штраф – обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання;

2) пеня – обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання.

У відповідності з підставами розрізняють договірну і законну неустойки. Залежно від співвідношення права на стягнення неустойки з правом на відшкодування збитків розрізняють неустойку: залікову – стягненню підлягає як неустойка, так і збитки, але тільки в тій частині, що не покриваються сумою неустойки; має значення як загальне правило, і повинна застосовуватись у випадках, якщо законом або договором не передбачена неустойка іншого виду; штрафну – стягується в сумі понад суму компенсації збитків, заподіяних невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань; виключну – обмежує відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язання тільки сплатою суми неустойки, виключаючи взагалі вимоги про відшкодування збитків; альтернативну – передбачає стягнення кредитором або неустойки, або відшкодування збитків, причому, стягнення неустойки позбавляє права на стягнення збитків і навпаки.

Суд може зменшити розмір неустойки, але не виключити повністю її стягнення. Сплата неустойки і відшкодування збитків не звільняє боржника від виконання зобов'язання у натурі, якщо інше не встановлено законом або договором. До вимог про стягнення неустойки застосовується скорочений строк позовної давності – в один рік (ст. 258 ЦК).

За договором **поруки** поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі. Поручителем може бути одна особа або кілька осіб.

У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки. Поручитель має право на оплату послуг, наданих ним боржникові.

Порука припиняється: з припиненням забезпеченого нею зобов'язання, а також у разі зміни зобов'язання без згоди поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності; якщо після настання строку

виконання зобов'язання кредитор відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником або поручителем; у разі переведення боргу на іншу особу, якщо поручитель не поручився за нового боржника; після закінчення строку, встановленого в договорі поруки.

За **гарантією** банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником.

У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією, гарант зобов'язаний сплатити кредиторів грошову суму відповідно до умов гарантії. Обов'язок гаранта перед кредитором обмежується сплатою суми, на яку видано гарантію. Гарантія діє протягом строку, на який вона видана. Гарант має право на зворотну вимогу (регрес) до боржника в межах суми, сплаченої ним за гарантією кредиторів, якщо інше не встановлено договором між гарантом і боржником.

Завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторів боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання. Якщо не буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком, вона вважається авансом.

Якщо порушення зобов'язання сталося з вини боржника, завдаток залишається у кредитора, а якщо з вини кредитора, він зобов'язаний повернути боржникові завдаток та додатково сплатити суму у розмірі завдатку або його вартості. У разі припинення зобов'язання до початку його виконання або внаслідок неможливості його виконання завдаток підлягає поверненню.

В силу **застави** кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставадавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду.

Предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставадавцем і на яке може бути звернене стягнення. Предметом застави може бути майно, яке заставадавець набуде після виникнення застави (майбутній урожай, приплід худоби тощо).

Види застави:

- 1) іпотека – застава нерухомого майна, яке залишається у володінні заставника або третьої особи;
- 2) застава товарів в обороті або в переробці (предмет – сировина, напівфабрикати, що комплектують вироби, готова продукція);
- 3) заклад – застава рухомого майна, при якому майно, що є предметом застави, передається заставником у володіння заставодержателя або по його розпорядженню, – у володіння третій особі;
- 4) застава майнових прав;

5) застава цінних паперів.

Якщо предметом застави є нерухоме майно, а також в інших випадках, встановлених законом, договір застави підлягає нотаріальному посвідченню. Предмет застави може бути замінений лише за згодою заставодержателя, якщо інше не встановлено договором або законом.

Суть *притримання* як способу забезпечення виконання зобов'язань полягає, по-перше, в тому, що кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредитором пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право притримати її до виконання боржником зобов'язання, по-друге, в тому, що кредитор має право на задоволення своїх вимог з вартості притриманої речі. Кредитор, який притримує річ у себе, зобов'язаний негайно повідомити про це боржника, не має права користуватися нею, відповідає за втрату, псування або пошкодження речі, якщо втрата, псування або пошкодження сталися з його вини. Згідно зі ст.597 ЦК вимоги кредитора, який притримує річ, задовольняються з її вартості відповідно до ст. 591 ЦК, тобто в порядку, встановленому для реалізації предмета застави.

Отже, перелік способів виконання зобов'язань, передбачених ЦК, не є вичерпним, законом або договором можуть бути встановлені й інші способи.

До *інших способів забезпечення виконання зобов'язань* може бути віднесена державна гарантія, якою можуть бути забезпечені зобов'язання суб'єктів господарювання державного сектору економіки, у випадках та у спосіб, передбачених законом.

ГК регулює відносини, пов'язані із застосуванням господарсько-правової відповідальності (розділ V) та такими способами забезпечення виконання господарських зобов'язань, як банківська гарантія (ст. 200 ГК) та публічні (загальногосподарські) гарантії (ст. 201 ГК).

Гарантія є специфічним засобом забезпечення виконання господарських зобов'язань шляхом письмового підтвердження (гарантійного листа) банком, іншою кредитною установою, страховою організацією (*банківська гарантія*) про задоволення вимог управненої сторони у розмірі повної грошової суми, зазначеної у письмовому підтвердженні, якщо третя особа (зобов'язана сторона) не виконає вказане у ньому певне зобов'язання, або настануть інші умови, передбачені у відповідному підтвердженні. Зобов'язання за банківською гарантією виконується лише на письмову вимогу управненої сторони. При цьому гарант має право висунути управненій стороні лише ті претензії, висунення яких допускається гарантійним листом. Зобов'язана сторона не має права висунути гаранту заперечення, які вона могла б висунути управненій стороні, якщо її договір з гарантом не містить зобов'язання гаранта внести до гарантійного листа застереження щодо висунення таких заперечень. Згідно з ч. 2 ст.183 ГК, держава в особі Кабінету Міністрів України виступає гарантом за зобов'язаннями державних замовників. До відносин банківської гарантії в частині, не врегульованій ГК, застосовуються положення ст.ст. 560-569 ЦК.

ГК встановлює ще один вид забезпечення виконання зобов'язань – загальногосподарські (*публічні*) *гарантії* (ст. 201 ГК). Сутність цього виду полягає в тому, що законом може бути передбачено обов'язок комерційних банків, страховиків, акціонерних товариств та інших суб'єктів господарювання, які залучають кошти або цінні папери громадян і юридичних осіб, передавати частину своїх коштів для формування єдиного страхового фонду публічної застави. Такі гарантії встановлюються з метою нейтралізації несприятливих наслідків від кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

📖 Список літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С.141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
3. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
4. Беляневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти). К.: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
5. Беляневич О.А. Господарський договір та способи його укладання: Навчальний посібник. К.: Наукова думка, 2002. 279 с.
6. Вінник О.М. Господарське право. Навчальний посібник. 2-ге видання, змінене та доповнене. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність». 2008. 1007 с.
7. Господарський кодекс України: Науково-практичний коментар / [Бек Ю.Б., Верес І.Я., Герц А.А. та ін.]; за ред. Коссака В.М. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 672 с.
8. Господарський кодекс України: наук.-практ. коментар / О.І. Харитонова (ред.). Х.: Одісей, 2007. 831 с.
9. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О.В.Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
10. Господарське право України: підручник : у 2 ч.Ч. 1 / [Андрєєва О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін.]. 2-ге вид., зі змін. та випр. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 324 с.
11. Капітаненко Н.П. Договірне право [Текст]: навч.-метод. посібник для студ. ЗДІА спец. "Менеджмент організацій і адміністрування" (за видами екон. діяльності) всіх форм навчання. ЗДІА. Запоріжжя: ЗДІА, 2015. 139 с.
12. Мілаш В. С. Господарське право : курс лекцій: у 2-х ч. Х., 2008. 496 с.
13. Несинова С. В. Господарське право України: навч. посіб. / С. В. Несинова, В. С. Воронко, Т. С. Чебикіна. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
14. Підприємницьке право: Навч. посіб. За ред. А.В.Старцева, 2007. Х.: Одісей, 2007. 248 с.
15. Щербина, В. С. Господарське право : підручник. Міністерство освіти і науки України. 6-е вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

